

Színpadi néptánc, táncház, hagyományőrzés. Beszélgetés Stoller Antal koreográfussal

ABKAROVITS ENDRE (Eger)

Viszonylag sok visszaemlékezés olvasható, hallható arról, hogyan változtatta meg az átlagemberek képét a magyar népzeneről és néptáncról az 1972-ben indult táncházmozgalom. Ez a népzenei megújulás – főleg eleinte – elsősorban a szélesebb körben addig kevésbé ismert erdélyi népzeneire és néptáncra épített, részint egy új szórakozási formát adva a városi táncházak látogatóinak, de egyúttal jelentős hatást gyakorolva a színpadi táncokra is. Kevesebbet hallunk azonban arról, hogyan működtek addig azok a profi vagy amatőr táncsoportok, amelyek a néptánc színpadi megjelenítésén fáradoztak. Ezért beszélgetőtársamat, Stoller Antal koreográfust mindenek előtt erről kérdezném, de a későbbiekben kitérünk pályája további alakulására is.

1. kép. Stoller Antal az 1991. évi Országos Táncháztalálkozón.
(Abkarovits Endre felvétele)

Mielőtt az általános kérdésekről beszélénk, érdekelne a személyes indíttatásod. Hol kezdted táncolni, voltak-e családi hagyományok ezen a téren?

1958-ban kezdtem táncolni a Közgazdaságtudományi Egyetem tánccsoportjában. Én még csak akkor kezdtem a középiskolát, tehát nem egyetemistaként kerültem oda. A középiskola után is a Budapesti Műszaki Egyetemre mentem tanulni, de olyan sokat tartózkodtam a tánc miatt a „Közgáz”on, hogy sokan azt

2. kép. A „Közgáz” együttes táncosaként az 1960-as évek elején (ismeretlen fotós felvétele)

hitték, annak a hallgatója vagyok. Hőerőgépész mérnökként végeztem 1967-ben. 1958 és 1965 között táncoltam a „Közgáz” tánccsoportjában, s akkor kerültem át a Bihariba. 1974-ig voltam ott, amikor a miskolci Avas Táncegyüttes vezetője lettem egészen 1979-ig.

Az indítás onnan jött, hogy az egyik nagybátyám, aki szintén táncolt korábban a Közgazdasági Egyetem tánccsoportjában, egy családi összejövetel során felfedezni vélte valamit a mozgásomban, amitől úgy gondolta, érdemes lenne megpróbálkoznom a néptáncal. Ő vitt el a tánccsoportba.

Voltak falusi élményeid gyerekként? Úgy tudom, pesti származású vagy, s a városi fiatalok körében akkor, az ötvenes-hatvanas években a néptáncok tanulása nem volt divatos.

Apám rokonai a Győrhez közeli Kunszigeten éltek, s engem nyaranta lecsaptak oda. Városi gyerekként a paraszti élet – főleg nyári – fázisait ismertem és gyakoroltam unokatestvéreimmel. Büszke voltam rá, hogy tizennégy éves koromban elengedtek egyedül egy lóval szántani. Csak kaszálni nem tanultam meg. Azon a kisalföldi részen akkortájt már nem voltak élők a táncos hagyományok, az éneklés viszont természetes volt.

Akkor a néptáncsal csak a „Közgáz” táncsoportjában ismerkedtél meg igazán, nem falusi élmények hatására mentél oda.

Így van. Aztán már velük jártam szerepelni. Természetesen akkortájt ez főleg a belföldet jelentette, bár minden második évben volt egy külföldi utunk is.

3. kép. A „Közgáz” együttes tagjaival az 1960-as évek elején. Stoller Antal balról a második (ismeretlen fotós felvétele)

Akkor beszéljünk egy kicsit általánosságban arról, hogy hogyan működött abban az időben egy ilyen táncegyüttes, hogyan alakult ki a programja, koreográfiája, hogy néztek ki a próbák és az előadások.

Hát ehhez érdemes áttekinteni, hogy a három fő korszak (ötvenes, hatvanas, hetvenes évek) során mi változott. Az ötvenes években balett-technikát kellett tanulni minden táncosnak bevezetőként, zongorakísérettel folytak a próbák, tehát korrepetitor nélkül nem volt próba! A produkciók írt zenére jöttek létre. A koreográfus nyilván elmondta a zeneszerzőnek, hogy milyen elképzelései vannak, s ő ennek megfelelő zenét igyekezett összeállítani. Legendás volt például, hogy Vujicsics Tihamér, miután megkapta az instrukciókat, bezárkózott egy üveg ital társaságában egy szobába, s másnap reggelre megvolt a zene. Persze embere válogatta, hogy a zeneszerző és a koreográfus hogyan működött együtt. Volt olyan, hogy a zeneszerző kis etűdöket komponált, ezekre rakódott a próbákon a tánc, s mikor kiala-

4. kép. A Bihari Együttesben a számukra készített első koreográfiájának előadásán táncosként is részt vett az 1970-es évek elején (Hidas György felvétele)

kult az egész sorrendisége, akkor írta meg a végső zenét. A próbákon tehát zongora volt, de az előadásokon népi zenekar kísérte a táncosokat. Ez a kíséret cigányzenekari felállású, de nem föltétlenül cigányzenészekből álló együttes volt. Ez általában egy vagy két hegedűt, egy vagy két brácsát, cimbalmot, fúvóst, nagybőgőt, esetleg csellót jelentett. Az amatőr táncegyüttesek ebben is a Magyar Állami Népi Együttest másolták. A zenei anyag felhasznált eredeti népi dallamokat, de a mű kiteljesítése érdekében továbbkomponált volt. Ha szvit volt, akkor jobban megőrizte az eredeti dallamokat, s a komponálás elsősorban a hangszerelésre vonatkozott. Ez minden együttesben hasonlóan zajlott le.

Hány hivatásos és amatőr együttes volt egyáltalán az ötvenes években?

A legelső profi együttes, ami a háború után megalakult Magyarországon, az a Szabó Iván vezette, 1948-ban alapított Honvéd Együttes volt. 1949-ben volt az első színházi bemutatójuk. Őket követte az Állami Népi Együttes megalakulása. Ezután jött létre a SZOT Együttes (amiből később Budapest Táncegyüttes lett) és a Duna Művészegyüttes. Tehát a hatvanas évekig ez a négy hivatásos együttes volt. Az amatőrök között volt néhány kiemelkedő. Ilyen volt a Vasas Együttes, ami még a hivatásosoknál is korábban alakult, 1947-ben. A Közgazdaságtudományi Egyetem táncegyüttese is az amatőrök krémjéhez tartozott. 1964-ben volt az első olyan fesztivál Szolnokon, ahová összehívták az ország legjobb amatőr táncegyütteseit. Akkor én a „Közgáz”-ban táncoltam, s Szolnokon még csak látogatóban voltam jelen, de a következő évben már az együttesrel vettünk részt a fesztiválon.

Az akkori magyarországi színpadai táncprodukciókban mennyire érvényesült a szovjet modell?

A szovjet hatás főleg a koreográfiákban érvényesült. Mojszejev hatása a kezdektől megvolt az Állami Népi Együttestől kezdve a kisebb együttesekig. Az egésznek a szemlélete más volt. Mert ahogy ma már tisztán látjuk, a magyar néptánc improvizatív, néhány körtáncot kivéve nincsen semmi közös táncolás. Ez általában jellemző a Kárpát-medence tánc kultúrájára, de még akár az eredeti ukrainai táncokra is. A mojszejevi stílusnak viszont épp az volt a lényege, hogy sokan és egyformán táncoljanak valamit, igaz, nagyon jó tánc tudással. A balett-technika is jellemző volt rá: lefeszített láb, nagy ugrások, nagy technikai igény.

Ugyanakkor állítólag Mojszejev nagyon jó véleménnyel volt a magyar néptáncokról is.

Igen, de a politikai légkör azt kívánta meg, hogy egyformák legyünk, sokan egyszerre ugyanazt csinálják, s ez áterjedt a művészetre is, először a Szovjetunióban, aztán a többi szocialista országra is. A mondanivalók szintén a politikát szolgálták. A háborúról szólt a táncok jelentős része. Még az első szolnoki fesztiválokon is a világháborús szovjet hősokról szóltak a táncok. De közben meg Molnár István volt az, aki már a negyvenes évek második felében elment Erdélybe táncot gyűjteni, filmeket készített, könyvet publikált a magyar néptáncokról 1947-ben. Ő messze megelőzte korát. Később mégis szembe került Rábai Miklóssal, aki még tudatosabban próbált Békéscsabán magyar táncokat csinálni.

Milyenek voltak a különböző együttesek szakmai találkozóinak és kötetlenebb együttműködésének a lehetőségei a hatvanas években?

1965-ben elindult Zalaegerszegen a kamaratánc-fesztivál is városi amatőr néptáncgyütteseknek. (Amik különböztek a falusi hagyományőrző együttesektől.) Akkor még egy évben volt mind a szolnoki, mind a zalaegerszegi fesztivál, de 1966-ban úgy döntöttek, hogy a páratlan években lesz a szolnoki, a párosokban a zalaegerszegi. Ez – egy-két évet leszámítva – azóta is így van. A találkozókhoz természetesen kötetlen program is társult, ahol szórakozásból is táncoltunk. Ilyenkor előkerült a csárdás is, aminek valamilyen – nem konkrét tájegységhez kötődő formáját – mindenki ismerte. De ez nem paraszttzenére történt, és csak új stílusú volt. Már 1964 augusztusában arról beszélgettünk Budapesten, hogy miért nem csinálunk olyan rendezvényeket, ahol mi, táncosok csak a magunk szórakozására összejövünk. Így 1964-ben létrehoztuk a Néptáncosok Klubját. Ez az Akácfa utcában volt, a Bihari próbatermében. Ezt lassan elfelejti mindenki, mert régen volt! Pedig már akkor mind a művészeti vezetők, mind a táncosok egyre inkább érezték a szükségét annak, hogy többet kellene tudnunk a magyar néptáncokról. Előadókat is hívtunk meg, így például a legényesről Martin György tartott előadást, még mielőtt megjelent volna a könyve a tánc típusokról és táncdialektusokról. Hallhattunk a fegyvertáncokról, körtáncokról, legényesekről. De ugyanígy meghívtuk Eck Imrét, a Pécsi Balett vezetőjét is. Az előadások után már kisebb viták is kialakultak a „folkloristák” és a „művészetet alkotók” között. Nagyon rosszul esett nekünk, amikor Eck Imre, akit egyébként na-

gyon tiszteltünk, azt mondta, hogy „Én úgy vagyok ezzel a néptáncsal, mint a komolyzene és a gyermekdalok viszonyával”. Az előadásokat mindig tánc követte, de általában nem néptánc, hanem tangó, foxtrott, szving stb. Mivel fiatalok voltunk, a férfi-nő kapcsolat volt fontos az életünkben, hogy például egy tangó alatt odabújjunk a partnerünkhöz. Ezt a klubot több budapesti együttes hozta létre, vezetősége volt, ahová minden együttes delegált egy tagot. Természetesen volt egy rivalizálás az együttesek között szakmailag, de ugyanakkor volt egy igény is a közös összejövetelekre, szórakozásra is.

Mikor és miért szakadt meg ez a klubtevékenység, amire majd 1972-ben újra felmerül az igény?

Kb. másfél évig tartott. Az vetett véget a dolognak, hogy – különösen nyári, melegebb időszakokban – nyitott ablaknál táncoltunk, kihallatszott a zene, és mivel akkor még nyitva voltak a kapuk, jöttek volna mások is csatlakozni. Csak hát ezek zártkörű rendezvények voltak! A rendezők és a bejönni szándékozók között állandóan balhék voltak. 1965-ben aztán vége szakadt az összejöveteleknek. De a fesztiválok folytatódtak. A szolnoki fesztivál zsűrijében olyan személyek figyelték a táncok eredetiségét, mint Martin György, a Pesovár testvérek, vagy a néprajzos Maác László, aki később a *Táncművészet* lap főszerkesztője lett, s a táncfesztiválokról (nem csak néptáncról) egy ideig sok kritikát ő írt.

Persze az igény továbbra is megvolt a kapcsolatok tartására, az évenkénti egy fesztivál nem helyettesíthette a hetenkénti összejöveteleket. Azonkívül egyre többet gondolkoztunk azon is, ki mennyire csinál eredeti néptáncokat, ki akar egy színházi vonalat csinálni, mennyire nyúl vissza a néptánchoz mint anyaghoz, s mennyire figyeli annak eredetiségét.

Folytatva az egyéni életutadat, hogyan kerültél a Bihariboz?

1965-ben mentem át a Bihariba. Bár amatőr együttes volt, hetente háromszor volt próba. Az együttest kezdettől (1954-től) Novák Ferenc „Tata” vezette. Őt akkor ismertem meg, amikor egyszer koreográfiát csinált a „Közgáz” táncsoportjának, ahol hét évet töltöttem, ami tulajdonképpen majdnem két ciklusnak felelt meg. A táncosok zöme ugyanis ottani egyetemista volt, s a végzésükkor a táncsoportot is elhagyták. A nagy fluktuáció miatt természetesen nem is volt

lehetőség egy bizonyos színvonalon túli fejlődésre. Ezért bár részt vettünk a szolnoki és zalaegerszegi találkozókön, azokat a Vasas, a Mecsek, a Bihari, a Nemzetiségi, a Bartók nyerte, a „Közgáz”-nak nem sikerült jelentősebb eredményt elérni. Úgy éreztem, máshol talán biztosítottabb lenne a fejlődésem. Elindultam szétnézni más együttesekben. Először a Vasasba mentem, ahova akkor került Szigeti Károly és Györgyfalvy Katalin, akik korábban együtt dolgoztak Novákkal. Szigeti Károly fel is vett, de aztán a Közgázban annyira ledorongoltak a társaim, hogy maradtam. Egy év elteltével azonban újra elszántam magam a váltásra, de akkor már a Bihariba mentem. Novák ismert már a klubból is meg a tánccsoportból is. Az is tetszett neki, hogy egyetemista vagyok. Táncosait mindig arra inspirálta, hogy tanuljanak, végezzenek el valamilyen iskolát, a képességeik szerinti legmagasabbat. Felvett, sőt – akkor, még májusban – elhúzta előttem a mézesmadzagot, hogy ha június–júliusban megfelelően bekapcsolódom, augusztusban mehetek velük a dijoni fesztiválra.

Akkortájt átlag magyar állampolgárok még nemigen utazhattak nyugatra. Nem volt olyan félelem a hatóságok részéről, hogy egyesek nem jönnek vissza?

Nem volt jellemző. Az amatőr együttesek esetében nagyon kevés példát tudnék mondani, hogy tánccsoportok disszidáltak volna. Persze a kimenetelek előtt nagy oktatások voltak. A belügyi szervek megmondták, kint hogyan kell viselkedni, kivel nem lehet beszélni. A vezetőknek meg ott volt a kényelmetlen feladat, hogy minden út után úti jelentést kellett írni. Főleg az érdekelte a belügyiseket, hogy kinti magyarokkal találkoztunk-e, és miről beszélgettünk velük. De alapjában véve kénytelenek voltak engedni az együttesek utazását, mert sok jó tánccsoport volt, s végül is külföldön ők jól szolgálták az ország hírnevét. És hasonlóképpen a filmművészetünk, képzőművészetünk és az irodalmunk is vitte a magyar kultúra jó hírét. Akárhogy is nézzük, bár pártkontrol volt, mégis jelentős kulturális élet folyt, sok pénzt költöttek a kultúrára. Szakszervezetek tarthattak fenn együtteseket, kultúrházakat! Tehát nem mondhatjuk, hogy nem lett volna lehetősége a fiataloknak az amatőr művészeti mozgalmakban való részvételre. Biztos figyelték minket, meg be kellett jelentenünk a rendezvényeinket, de még azt se tiltották le, amikor 1972-ben a harmadik táncházat pont október 23-án akartuk megrendezni.

Körülbelül akkor kerültél a Biharihoz, amikor Novák Ferenc járt ki Székre, hogy a néprajz szak elvégzéséhez megírja a szakdolgozatát Szék táncéletéről. Ez a tevékenysége mennyire tükröződött együttese tevékenységében, koreográfiáiban?

Akkor még nemigen éreztük ennek hatását. Bár csinált ott filmeket, de ezek felkerültek a kutatóosztályra, vetítésükre nem volt mód. Az élményeiről se sokat mesélt, azt se annyira a próbákon, hanem utánuk a Kispipa vendéglőben.

S az egyszerű táncosból hogyan lehetett továbbfejlődni együttesvezetőnek?

A hatvanas évek második felében volt egy, a Rábai Miklóst követő fiatalabb koreográfusnemzedék (Novák Ferenc, Györgyfalvy Katalin, Timár Sándor, Kricskovics Antal, Pesovár Ernő, Szigeti Károly, Manninger György és Miklós stb.), akik még fiatal emberek voltak, s akkor tették le névjegyüket, de mégis

5. kép. A Vasas Táncegyüttes művészeti vezetőjeként az 1980-as évek elején (Korniss Péter felvétele)

már az foglalkoztatta őket, hogy mi lesz utánuk. Korábban voltak néptáncoktató-képzések, elsősorban vidéken. Végül, emlékezetem szerint, 1968-ban indították be a budapesti együttesvezetők az ún. „asszisztensképzőt”. Ez azt jelentette, hogy a különböző együttesek vezetői delegálhattak 4-5 embert. A foglalkozások heti egy alkalommal, keddenként délután kettőtől este tízig tartottak. Ez jól mutatja, hogy meglehetősen intenzív képzés volt. Én a Bihari delegáltjai között voltam. A Vásárhelyi László által vezetett népművelési intézeti Néptánc Osztály fizette az oktatókat. A tanszékvezető Szigeti Károly volt, de vele csak az elején találkoztunk. A technikát Györgyfalvy Katalin tanította, a táncjelírást Szentpál Mária, majd Lányi Ágoston, Körtvélyes Géza a táncesztétikát, valamint oktatott minket Martin György, Pesovár Ferenc, Pesovár Ernő, Kaposi Edit, Maác László, azaz szinte mindenki, aki a táncszakmában akkor valamit jelentett alkotóként, íróként, tanítóként. A képzés négy évig tartott, s B kategóriás képesítést adott. A fő különbség a C és B kategória között az volt, hogy az utóbbi minden területen nagyobb tudást kívánt, plusz koreográfia etűdöket kellett készíteni és táncjelírást tanulni. Az utóbbi nekem azért ment jól, mert az egyetemen tanultam ábrázoló geometriát, s ennek köszönhetően az átlagosnál jobb térlátásom volt. A táncírás sokat segített abban, hogy az egész táncot rendszerben, folyamatában lássuk. Akik jól megtanulták, azok többsége a mai napig is használja. De ez az asszisztensképzés természetesen nem volt egyenlő a hivatásos koreográfusok képzésével, ami a Tánc- és Színművészeti Főiskolán zajlott.

Akkor példáulul téged mire képesített ez a képzés?

Mint ahogy a neve is elárulja, lehetővé tette, hogy az amatőr művészeti együttesekben a művészeti vezető asszisztense legyek, tehát esetemben Novák Ferencé, és egy lépcsőfokot jelentett ahhoz is, hogy később önállóan vezessek együttest, ami meg is történt, mikor az Avashoz kerültem.

A hatvanas évek végén televíziós vetélkedők kezdődtek, elsőnek a Röpülj páva. Ez a táncosok érdeklődését mennyire keltette fel?

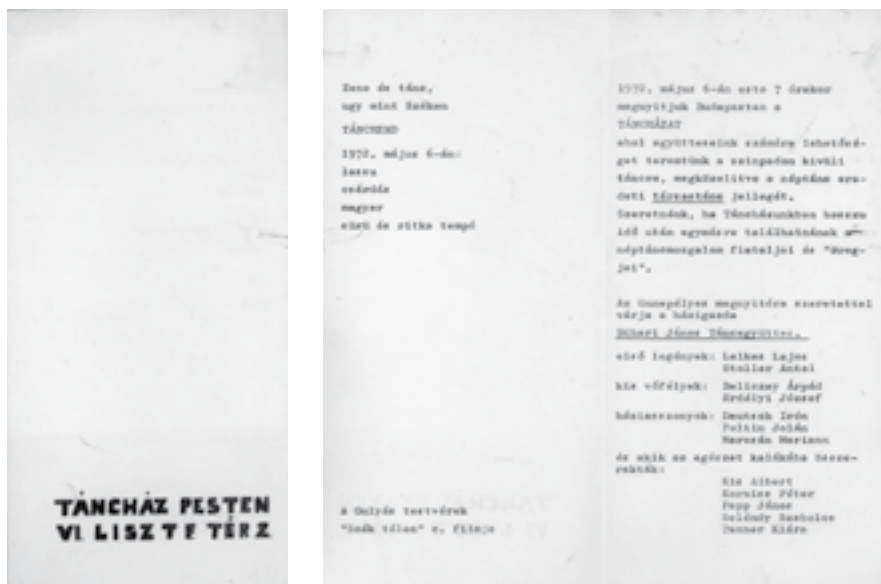
Természetesen néztük mi is, Novák külön is ösztönzött minket erre. Mi is tanultuk a népdalokat.

Mik voltak a táncházmozgalom kezdetének közvetlen előzményei?

Eddigre már összegződött bennünk mindaz, amit az együtteseknél láttunk, én például Novák Ferencnél. Aztán a tanulmányaink: 1971-ben végeztünk az asszisztensképzőn. És mindezt betetőzte az, amikor Novák 1971 karácsonyát követően elvitt minket Székre. Az én Trabantomban ült Novák Ferenc, valamint felesége, Foltin Jolán, Módos Péter, az író, aki a Honvéd Együttes dramaturgia lett. Később jött utánunk Lelkes Lajos, Korniss Péter és a felesége, Wéber Edit. Korniss Péter akkor már majdnem minden próbán ott fotózott a Bihariban, a felesége meg az Építőkben táncolt. Bár Korniss kolozsvári származású volt, Novák vitte el először Székre, ahol aztán születtek híres képei. Az első táncház díszlete is az ő egyik széki felvétele volt. Szék után még elmentünk Jobbágytelkére, ahova azóta is járok, s ahol falumúzeumot és tájházat hoztunk létre. A híres jobbágytelki táncos, Balla Antal, nekem tanító jóbarátom volt, sajnos két éve meghalt.

És akkor halljuk az első táncház hiteles történetét!

Tehát Újév után jöttünk haza Székről. Aztán 1972 húsvétján, amikor a biharisok meg szokták locsolni a táncsoport hölgytagjait, úgy döntöttünk, hogy ne menjünk egyenként hozzájuk, hanem jöjjünk össze egy helyen. Ez a szüleim Országház utcai lakása lett. Feltettük a Széken készített hangfelvételeket, s meséltünk ottani élményeinkről. Annyira belelkesedtünk, hogy felmerült a kérdés, miért nem csinálunk mi is táncházat. Az ötletet tett követte. Alakítottunk egy szervező bizottságot a négy pesti együttes képviselőiből (Építők, Bartók, Vasas, Bihari). Lelkes Lajos, aki akkor a Mezőgazdasági Könyvkiadó főszerkesztője volt, vállalta, hogy megszerzi a célra a Liszt Ferenc téri Könyvklub helyiségét. Én fölmentem az Akadémiára, és megkértem Martin Györgyöt, állítson össze egy hosszabb és egy rövidebb széki táncrendet. Mai napig őrzöm! Filmeket is néztem vele. A vezetőségben megállapodtunk, hogy az együttesek delegálnak néhány párt, és a Bihariban vasárnaponként összejövünk, hogy felkészüljünk az első táncházra. Én tanítottam a táncokat. Természetesen még nem voltunk azon a színvonalon, mint később, s egyelőre csak a lassút, a négyest és a csárdást mertük bevállalni. Tehát ez húsvét és az első táncház (1972. május 6.) között történt vagy három hétvégén. A delegáltak pedig saját együttesüknek megmutatták, mit tanultak. Így aztán úgy tudtunk nekivágni az első táncháznak, hogy a négy együttes táncosai már egy bizonyos fokig elsajátítottak több széki táncot. Köz-

6. kép.

ben már Sebő Ferenc és Halmos Béla szintén készült, hogy élő zenét szolgáltatson a tánchoz, s a Bartókban ezt addigra ki is próbálták. Székieket is hívtunk. A nyitó tánc ház a Liszt Ferenc téri Könyvklubban 1972. május 6-án történt. Az egyébként jól előkészített megnyitó ünnepséget egy váratlan esemény árnyékolta be. Az ünnepi beszéd után, a „kisvőfélynek”, Erdélyi Jocónak az volt a feladata, hogy a Korniss Péter által készített, fehér lepellel letakart széki fotóról lerántsa a leplet. A megfelelő pillanatban, a galéria lépcsőjéről el is indult Jocó, majd az emelkedett ünnepélyes pillanatot egy reccsenés törte meg. Jocó leszaladván a lépcsőn belelépett Halmos Béla otthagytott hegedűjébe. Ez a momentum olyan döbbenetes volt, hogy én, Stoller Antal, mint a tánc ház egyik első legénye, azzal próbáltam a drámai pillanatot csökkenteni, hogy kijelentettem: Hát akkor meg van nyitva az első tánc ház! A fotó leleplezése természetesen megtörtént, majd azt követte a tánc ház gépzenére, amíg nem sikerült Halmos Bélának egy kölcsön hegedűt szerezni. A kellemetlen közjáték ellenére az első tánc ház nagyon jó hangulatú volt, amelyről az újságok is pozitív hangnembben írtak.

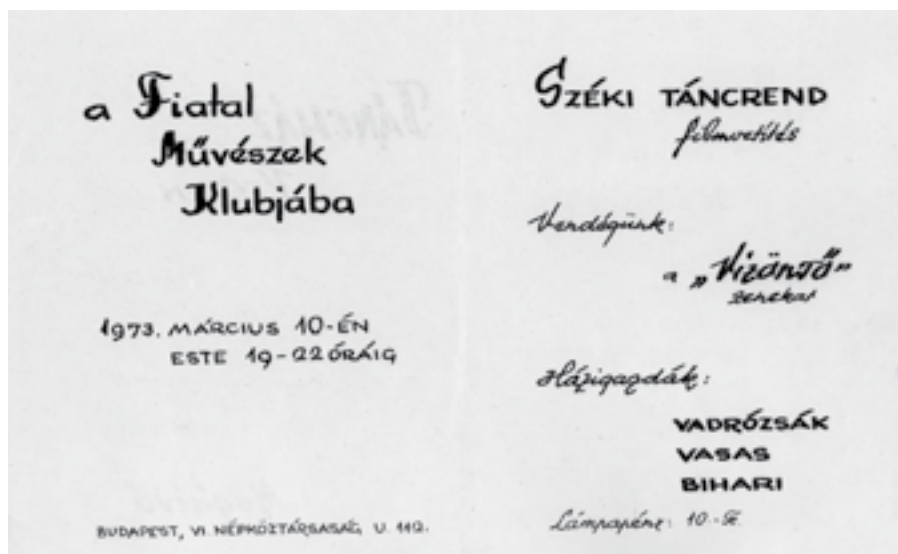
Néhány tánc házát csinált így együtt a négy együttes (Bartók, Bihari, Építők, Vasas), majd szétvált a tánc ház szervezés. Innentől kezdve a Bartók Együttes önálló tánc házakat szervezett, amely sok éven keresztül működött.

A továbbiakban hogyan viszonyultak a biharisok a Bartók által a nagyközönség felé nyitó táncházakhoz?

A Bihari, az Építők és a Vasas külön táncházat csinált néhányszor a Rátkai Művészklubban, majd a F fiatal Művészek Klubjában (a Gorkij fasorban). Ez 1973-ig tartott. Később ezek a táncházak elhaltak, hiszen mindhárom együttes a próbateremben koreográfiákat tanult. Így a táncházi anyaggal nem foglalkoztak olyan szinten, mint a Bartók Együttes. Mindezek eredményeként Tímár Sándornak és a Bartók Együttesnek tulajdonítható a táncházak széleskörű elterjedése.

Személyesen jártál-e ilyen városi táncházakba, vagy ez egy 1958 óta aktív táncosnak már nem jelentett pluszt? Eleinte bizonyára nem, de ahogy egyre több dialektus divatba jött, talán mégis.

1974-től '79-ig a miskolci Avas Táncegyüttes művészeti vezetője voltam, ahol szintén rendszeresen szerveztünk táncházat. Akkor már nem táncosként, hanem tanítóként jelentett pluszt, a táncházak anyagára való felkészülés több dialektusban. Természetesen ezekkel az anyagokkal az együttesvezetői munkámban is foglalkoztam a koreográfiák készítésekor.

7. kép.

A táncházmozgalom milyen hatással volt a színpadi táncra?

A működő táncházak, a megjelent tudományos publikációk, továbbá a mindkettő hatására elinduló társadalmi gyűjtők, az együttesvezetők tudásvágya mind az alapokat erősítették ebben az időben a színpadi táncok megalkotásához.

Jártál-e Erdélybe vagy máshová gyűjteni, illetve van-e még erre lehetőség, találni-e még fel nem gyűjtött táncanyagot, ápolod-e kapcsolataid korábbi adatközlő-iddel? (Gondolom, igen, mert egyszer ugyanazon a széki lagzin vettünk részt a kilencvenes évek végén.)

1971 óta rendszeresen végzek néptánc- és népzene gyűjtést. Jelentősebb gyűjtési területeim: Szék, Vice, Tancs, Jobbágytelke, Marossárpatak, Vajdaszentivány, Barkóság, Matyóföld, Taktaköz, Bodroglak, Kárpátalja (40 település), Rábaköz–Szil–Szany, Jászkisér–Kocsord–Kántorjánosi–Szolnok–Öcsöd, Komló–Oroszfája–Nagynyulás–Mezőköbölkiút–Mezőörményes, Beresztelke–Kisfülpös–Magyarfülpös–Unoka–Gernyeszeg, Mezőpanit. 2000-től a fő terület a Felső-Maros-mente és a Nyárad-mente. Jobbágytelkén 2008-ban heten megalapítottunk egy Kulturális Egyesületet, amely működteti a Falumúzeumot és a Tájházat. Ezen túl feladatomban tekintem a kulturális értékek további gyűjtését, rendszerezését, közkinccsá tételét, programok szervezését a hagyományos ünnepekhez kapcsolódva, hogy minél többen ellátogassanak Jobbágytelkére.

2009–10-ben a Hagyományok Háza felkérésére jegyzőkönyveztem 36 videofelvétel összesen 18 órás táncanyagát. Áadtam a Hagyományok Házának gyűjtéseimből: 3 óra 16 mm-es néma filmet, 25 óra hangszalagot, 42 óra hangkasset-tát. Előkészítettem átadásra: 68 óra Mini-DV kasset-tát, 4 óra SVHS kasset-tát, kitöltött kérdőíveket Kárpátalja Táncéletéről és táncairól (44 helységből 71 db Táncélet és 24 db Tánc-kérdőív).

Hogyan alakult további életpályád, meddig táncoltál aktívan, s milyen beosztásaid voltak a különböző együtteseknél?

A Bihari Együttesben kezdettől fogva asszisztense voltam Novák Ferencnek a Szegedi Szakszervezeti Néptáncfesztiválok Gálaműsorainak megvalósításában. Jártam együttesekhez tanítani táncanyagot. Ilyen minőségemben kaptam felkérést a mis-

8. kép. „Szüreti felvonulás”, a Vasas Együttes műsora a budapesti Vörösmarty téren 1993-ban (ismeretlen fotós felvétele)

kolci Avas Táncegyüttes vezetésére, amit 1974-ben elvállaltam. Közben asszisztens és táncos voltam a Bihariban, főmérnöki főállás mellett, majd a minőségi munka érdekében abbahagytam az amatőr néptáncolást a Bihar Együttesben.

1976-ban Miskolcra költöztem, bekapcsolódva a megye táncéletébe. Gyűjtöttem, szerveztem, majd megbíztak a megyei néptánc-szakfelügyelettel. A gyűjtések hatékonysága érdekében megalakítottuk a BAZ megyei Néptánc-, Népzene- és Viseletkutató Szakkört, állandó kapcsolatban az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Osztályával. Aktív részese voltam a TV Röpülj Páva Népművészeti Vetélkedő megyei műsorainak. Az elődöntő és döntő műsort rendeztem. 1978-ban megalakítottuk a miskolci Középiskolás Diákok Művészeti Önképzőkörét (KÖDMÖN), amelynek vállaltam a művészeti vezetését. (Ekkor hagytam ott eredeti szakmámat.) A feladatunk ünnepi műsorok összeállítása volt. 1979-ben az Avas Táncegyüttes KISZ-díjat kapott. Ez évben kaptam megbízást a szegedi Szakszervezeti Néptáncfesztivál gálaműsorának megírására és a kétrészes műsor koreográfiájának elkészítésére. A műsor *Vásár* címmel készült.

1979 októberében felkértek a budapesti Vasas Táncegyüttes művészeti vezetésére, amit nem kis vívódás után elvállaltam, úgy, hogy egy évig még művészeti vezetője voltam az Avas Táncegyüttesnek is, valamint irányítottam a KÖDMÖN munkáját. A Vasas Táncegyüttest 1999-ig vezettem. 1980-ban visszaköltöztem Budapestre. A Vasas mellett megbízást kaptam a Néptáncosok Szakmai

Háza megszervezésére és vezetésére. 1987 májusáig voltam vezető, majd leváltottak egy közben megalakított kulturális kisszövetkezetben vállalt mellékállású elnökhelyettségem miatt. Munkatársként maradtam a Szakmai Házban. Közben 1983-ban, egy évig néptáncoktató asszisztensként dolgoztam a Néphadsereg Művészegyüttesénél is.

Az együttesvezetés, koreografálás és módszertani munka mellett igyekeztem kapcsolatot építeni az idegenforgalommal. Kezdettől fogva részt vettem a Budapesti Tavasz Fesztivál folklór programjainak megszervezésében. Rendszeres szaktanácsadója voltam az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalatnak. 1984-től négy évig szerveztem a Budavári Népművészeti Napokat, ami finanszírozás hiányában szűnt meg.

1990-ben Novák Ferenc felkérésére a Honvéd Együtteshez szerződtem mint szervezési és műszaki osztályvezető főmérnök. Ez részben visszatérés volt eredeti szakmámhoz, de művészeti munkák részese is lehettem. 1992-ben alakítottuk meg Novák Ferencsel a Koreoart Kulturális és Szolgáltató Betéti Társaságot, amely jelentős kulturális rendezvények szervezését tudhatja magáénak (Galgamenti Passió, Táncdísztalálkozó 1993, Tavaszhívogató Buli a Budapest Sportcsarnokban, Millenniumi Fesztivál a Hősök terén 1996-ban, Atlétikai Európa Bajnokság nyitórendezvénye, Millenniumi Sokadalom 2000, Millenniumi Sokadalom 2001). A Betéti Társaság ügyeit alkalmazottak nélkül, ügyvezetőként intéztem.

A 2000-ben bejegyzett Vitézi Ének Alapítvány Kuratóriumának elnöke vagyok. Az alapítvány feladatának tekinti a Honvéd Együttes alkotói-előadói tevékenységének támogatását, a létrehozott művészeti értékek megőrzését, az együttes tagjainak szakmai továbbképzését, valamint népművészeti nagyrendezvények szervezését, és népművészeti értékek felkutatását és gyűjtését, a magyarországi nemzetiségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenységet.

Aktív részese voltam a Honvéd Együttes átalakulásának. Kezdettől fogva gazdasági számításokat végeztem a gazdasági vezetővel közösen egy önálló intézmény működése érdekében. Az átalakulás után főmérnökként dolgoztam, amely állásból 2005. IV. 1-jén mentem nyugdíjba. Azóta a Vitézi Ének Alapítvány ügyeit intézem. Kezeljük a Honvéd Együttes Archívumát, programokat szervezünk a Honvéd Együttes Közösségi Klubjába. 2000 óta a Vasas Táncegyüttes Obsitos Csoportjának művészeti vezetője vagyok.

Mi a véleményed a színpadai táncokban jelenleg látható főbb tendenciákról? Ahogy én laikusként látom, két fő irányzat van. Az egyik autentikus magyar népzenere járt eredeti magyar táncok, akár egyszerű táncösszeállításról, akár valami mese köré szőtt táncjátékról van szó. A másik, amire most például Román Sándor Experidance-a jut eszembe, már csak elemeiben tartalmazza a népi kultúrát, mind a zene, mind a tánc jelentősen átalakulhat, más népekével keveredhet. Például délszláv zenére magyar tánclépések.

Úgy érzem, minden irányzatnak helye van, ami ezt a sok évszázados hagyományt tovább örökíti, megőrizve a népművészettől tanult arányokat.

Hogyan látod manapság a táncházmozgalom és az amatőr együttesek helyzetét?

Az amatőr együttesek finanszírozási gondjai ellenére, hála az utánpótlást biztosító művészeti iskoláknak, több tízezren foglalkoznak néptáncal, népzenevel. Ez a hozzájuk kapcsolódó rokonság, ismerősök ismeretét is bővíti. Így azt gondolom, jelentős közönségtábora van a néptáncmozgalomnak. A közönségtábor és a mindenkori kormányzatok segítségével bízom a jövőben.

Mivel foglalkozol jelenleg és még milyen terveid vannak?

A Vitézi Ének Alapítvány kuratóriumi elnökeként fáradozom azon, hogy a Honvéd Együttes archívuma rendezett legyen, és minél inkább közismert. Ezen szándékunkat kiegészítve munkálkodom a Honvéd Együttes Baráti Kör programjainak szervezésében. Az Alapítvány továbbra is segíti a Jobbágytelki Kulturális Egyesület munkáját (Falumúzeum, Balla Antal Jobbágytelki Tájház üzemeltetése, programok szervezése). A Magyar Művészeti Akadémia munkájában és jövőbeli terveinek megvalósításában munkatársként igyekszem részt venni.

Kitüntetések, díjak

1969. február 20. Szocialista Kultúráért kitüntető jelvény
(mint a Bihari János Táncegyüttes táncosa)
1975. április 4. Közbiztonsági Érem arany fokozata
(az Újpesti Dózsa SC főmérnöke)
1975. október 11. A Kulturális Miniszter Dicsérete
(a Bihari János Táncegyüttes koreográfusa)
1979. március 21. Kiváló Ifjúsági Vezető Érem
(a Miskolci Avas Táncegyüttes művészeti vezetője)
1983. április 25. SZOT-díj
(a Vاسas Művészegyüttes Tánckarának művészeti vezetője)
1994. május 1. VASAS Szövetségért érdemérem
(a Vاسas Művészegyüttes Tánckarának művészeti vezetője)
1995. május 21. I. osztályú Honvédelemért kitüntető cím
(a Honvéd Együttes főmérnöke)
1998. január 21. Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje,
a Honvéd Együttes táncművészenek, koreográfusnak
„művészi tevékenysége és néprajzi gyűjtőmunkája
elismeréseként”
2003. február 21. A Magyar Kultúra Lovagja
2006. augusztus 20. Életfa díj
2011. március 15. Bánffy Miklós-díj

Koreográfiai díjak

1974. április VI. Zalai Kamaratánc Fesztivál, I. díj
1975. július 12–20. Felszabadulási Szakszervezeti Néptáncfesztivál, Szeged, a zsűri különdíja
1977. május 15. Országos Néptánc Fesztivál, Szolnok, Nívódíj
1977. július 17–24. VI. Nemzetközi Szakszervezeti Néptáncfesztivál, Szeged, II. díj
- 1978 VIII. Zalai Kamaratánc Fesztivál, Nívódíj
- 1980 IX. Zalai Kamaratánc Fesztivál, Nívódíj
- 1982 X. Zalai Kamaratánc Fesztivál, Nívódíj
1985. május 19. Országos Néptánc Fesztivál – Szolnok, Nívódíj
1992. április 12. XV. Zalai Kamaratánc Fesztivál, II. díj

A Vitézi Ének Alapítvány rendezvényei

- 2000–2001 Milleniumi Sokadalom (hét helyszínen a Kárpát-medencében)
- 2002 Népművészeti Sokadalom Révkomáromban, Szamosújváron, Sepsiszentgyörgyön, Zentán, valamint az Orczy-kertben Budapesten (Józsefvárosi Sokadalom)
- 2003 Józsefvárosi Sokadalom
- 2004 Erzsébetvárosi Sokadalom (Almássy téri Szabadidő Központ)
- 2005–2006 Budavári Nyár – Budavári Sokadalom
- 2006 Falunap a Nyárad-menti Jobbágytelkén, az adakozásból létrehozott Jobbágytelki Falumúzeum részleges megnyitása, egy Bartók Béla-emléksarok felavatása
- 2008 A Jobbágytelki Kulturális Egyesület megalapítása
2009. augusztus 20. A Balla Antal Jobbágytelki Tájház ünnepélyesen megnyitása
2010. július 10. Táncos, zenés aratókalácsa szervezése Jobbágytelkén